

Izhaja mesečno. — Celoletna naročnina s prilogo »Prosvetni oder« znaša 20 din. — Naroča se: Prosvetna zveza v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7.

STEV. 5.

MAREC

LETO XX.

Državljanska in narodna zavest žene

(Krista Hafner)

Vsakemu človeku je prirojen čut ljubezni do domovine. Tudi divjak, ki še ne pozna omike, ljubi svoj dom in svoj rod, ga brani pred sovražnikom in žrtvuje za njegovo obrambo tudi svoje življenje. In sodobni civiliziranec, ki je morda zavrgel vero v vsa izročila svojih prednikov, vendar še hrani v sebi čut ljubezni do domovine. Morda se je ta ljubezen ponekod izmaličila in je prešla na napačna pota, vendar nam ravno današnji čas kaže, kolikih žrtev je zmožen tudi sodobni civiliziranec za svojo domovino. Pesniki in pisatelji vseh časov in vseh narodov jo opevajo, najveličastnejša njih dela so sad te ljubezni, in umetniški so svoja najveličastnejša dela naslikali in izklesali v službi te ljubezni. Ob zvokih koračnic in glasovih domoljubnih pesmi gredo tisoči in milijoni v boj, da položijo na oltar domovine najdražje, kar imajo, svoje življenje. Odkar je človek postal stalen, živi v njem to čustvo in bo živelo, dokler bo imel svoj lasten, stalen dom.

Kaj je torej domovina? Neka pisateljica jo opisuje takole: »Dokler si bil majhen, so ti bili domovina: mehka topla zibelka, mati, oče in tista bela izbica. Zibelka te je zibala,

mati te je hranila, a oče se je po mučnem dnevnem delu igral s teboj. Nato je bila tvoja domovina dvorišče, vrt, naše njive tam, kjer stoje sive vrbe in kjer šumi potok. V svoji domovini si gledal tudi hlev in kravico, ki nas hrani z mlekom, kokoške, ki nam neso jajca, zvestega kodra, ki nam varuje hišo.

Ko pa začneš hoditi v šolo, boš spoznal, da obsega domovina našo dolino, vso vas, v njej dobre in delovne ljudi. Še več: oni hribi in gozdovi, kjer zore poleti jagode, one bele steze, kamor te bo oče vodil ob nedeljah, vse ti bo domovina. Toda gotovo že slutiš, da se naš svet razprostira še dalje. Drži preko polja, rek, gora, prav do morja. Povsod so vasi, lepa mesta, prijazne vasice, povsod vlada bistri um in žive dobri ljudje, ki govore isti jezik.«

To je torej naša domovina, ki ji mora biti posvečena naša ljubezen: hišica, kjer smo doma, kraj, kjer stoji ta hišica, dežela, kjer biva narod, ki govori isti jezik kot mi. Toda poleg te ožje domovine sega naša ljubezen še dalje, do naše širše domovine, države.

Kaj je država? Država je naravna družba, ki z neodvisno oblastjo varuje občo blaginjo svojih članov.

Država je po naravi nujna, to je: ljudje brez države v sedanjih razmerah sploh živeti ne moremo. Posamezna družina ali posamezni človek samo nase navezan danes ne more v življenju izhajati. Tudi majhen narod, kakršni smo mi, sam zase ne more varovati svoje zemlje. Majhna družina pa tudi majhen narod se ne more uspešno braniti pred krvoločnim sovražnikom. Tudi ne more družina sama graditi šol, vzdrževati učitelja in skrbeti za izobrazbo. Gospodarsko tudi ne more uspevati, ker ne more sama graditi cest, mostov, železnic, pošt itd. Posameznik tudi ne more vzdrževati reda, ne more braniti svoje posesti pred hudobnimi ljudmi.

Pa ne samo življenjske potrebe, tudi duševno nagnjenje sili družine, da stopijo v državno zvezo. Sorodne družine, ljudje istega jezika in krvi, a tudi ljudje bratskih narodov si žele skupnega življenja iz srčnih potreb. Kar je po jeziku in krvi sorodno, sili skupaj; vsak narod hoče rasti in če tega sam ne more, se nujno druži z drugimi bratskimi narodi v skupno državno vez, da v skupni vzajemnosti razvija svoje sile in veča svojo duševno in gnotno posest. Veliki narodi si lahko sami ustvarijo svojo državo, mali narodi morejo to storiti samo v zvezi z drugimi, njim sorodnimi narodi.

Tako vstaja v nas pojem širše domovine-države. Država, to je zemlja, na kateri živimo: to je oblast, ki skrbi za mir in red na tej zemlji; država pa smo predvsem ljudje, ki prebivamo na tej zemlji. Zemljo nam je dal Bog. Dal nam je travnike, gozdove, polja, gore, morje in jezera. Nje ne moremo spreminjati; ne moremo prenašati gora, ne pretočiti morja, ne moremo spremeniti pustih skal v rodovitna polja. Zemlja, ki so jo naši pradedje posedli, je takšna, kakršno je Bog ustvaril. Lahko sicer zboljšujemo rodno prst z umnim obdelovanjem, lahko zasajamo gozdove, urejamo reke in potokom struge, toda splošnega značaja pokrajine ne moremo spremeniti. Lica domovine ne moremo predrugačiti. Pa to tudi potrebno

ni. Zakaj sreča človekova ne zavisi od zemlje, na kateri živi. Človek je lahko povsod srečen; med gorami, na razsežni ravnini, ob morski pokrajini. Pogoj za to je le eden: da je človek sam dober in da so dobri ljudje, med katerimi živi. Človek je tisti, ki sebi in drugim ustvarja srečo; človek je tisti, od katerega zavisi sreča doma, domovine in države. Naj bo dom še tako bogat in lep, ne bo srečen, če v njem žive zlobni ljudje. Naj bo domovina še tako lepa, srečna ne bo, če narod, ki v njej živi, ne ceni kreposti; in država, naj bo še tako velika in mogočna, ne bo uspevala, če se ljudje, ki v njej žive, ne bodo zavedali, da imajo do te države tudi svoje dolžnosti, ne samo pravice. Sreča ne pade nikomur kot zrelo jabolko v naročje; srečo si je treba ustvariti z delom in žrtvami. In tudi za domovino je treba delati in sprejeti nase žrtve, če hočemo, da bo obstala, da nas bo varovala, da nam bo nudila srečo, po kateri nujno vsak človek hrepeni. Sreča in varnost domovine je odvisna od vsakega člana naroda; sreča države od slehernega državljana. Zato je vsak zase dolžan, da se zaveda, kaj dolguje domovini in državi, vsakdo je dolžan, da zastavi vse svoje sile v to, da bo srečna domovina, ker bo le tako srečen tudi on sam. Od tega ni izvzet nihče; ne bogataš, ne revež, ne kmet, ne meščan, ne fant in ne mož — pa seveda tudi ne žena.

Žena drži hiši tri vogle pokonci. To je stara ljudska modrost, ki jo v tej ali drugi inačici poznajo skoraj vsi narodi. Tiho, nevidno je ženino delo; mož dostikrat govori, da žena sploh nič ne dela. Toda kjer ona zmanjka, kjer ni njene skrbi, njenega truda, njenih žrtev in njene ljubezni, tam v hiši nekaj ni prav, tam se začne dostikrat dom podirati. In tudi v naši veliki hiši, v domovini, v državi, ne bo vse v redu, če ne bo žena delu moških pridala svoje skrbi, svoje ljubezni, svojega srca. Danes smo tako vsi povezani med seboj, da je vsa domovina, vsa država postala že ena sama velika družina. In v tej veliki družini mora vsak doprinesiti svoj de-

lež, da hiša stoji, da je močna, da se lahko brani sovražnikov, ki bi morda stregali svoje prste po njeni zemlji. Tudi v javnosti je delo žene v splošnem skrito, nevidno. Mož je, ki vlada, ki daje zakone; toda njegovo delo za javni blagor ne bo rodilo uspeha, če se za to njegovo delo ne bo zavzela žena s svojim srcem in s svojo tiho, vdano skrbjo. Žena daje življenje otrokom, ki bodo nekdanj tvorili bodoči rod, ona ta rod vzgaja in v veliki meri je od nje odvisno, ali bo ta rod zdrav na duši in telesu, ali bo krepak in kreposten in bo imel v sebi moč in voljo za rast in življenje. Če v narodu žena odpove, mora prej ali slej narod propasti.

Svojo prvo in najvažnejšo nalogo vrši žena kot državljanka, čeprav se tega morda sama ne zaveda, v krogu svoje družine. Ko vzgaja iz otrok, ki jih ji je Bog dal, dobre ljudi, vzgaja s tem že tudi dobre državljane. Ko otrok spoštuje očeta in mater, se nazorno vadi, da je treba spoštovati tudi svojo oblast. V družini delajo vsi skupno za skupni blagor doma; zakaj vsi se ljubijo med seboj. Vsak član družine prispeva po svojih močeh, po svojih možnostih, po svoji moči k rasti in napredku skupnega doma. Če imajo malo ali veliko, vsi si delijo med seboj. Okoli domačega ognjišča ni razlike. Tu ni gladi in pomanjkanja ob strani razsičnosti in bogastva. Čaša, ki jo je Bog napolnil s svojimi darovi, prehaja iz roke v roko, in starček in nebogljivi otroki, tisti, ki ne more več delati, oni, ki dela še ni zmožen, in oni, ki prihaja s polja po težkem dnevnem delu, vsi so enako deležni njenih dobrot. Žalost in veselje, trud in trpljenje in plačilo, vse je skupno. Če je kdo bolan, če je zaradi starosti onemogel, skrbe drugi zanj. V družini nihče ni pozabljen in zapuščen. Kje bi se mogel otrok lepše učiti dela za javni blagor, kakor v malem krogu družine? Ko se morajo družinski člani navzlic različnosti značaja in starosti vendarle zaradi celote sporazumeti in drug drugega upoštevati, se najlepše vadijo, da tudi v državljanski skup-

nosti drug drugega spoštujejo, drug drugemu pomagajo. Skupnosti ni brez odpovedi. Tako prav v družini rastejo močni in značajni državljani.

Duša družine pa je žena. In žena, ki se zaveda, da je poleg gospodarice tega majhnega doma tudi članica velike narodne družine in svoje države, bo pri vzgoji otrok skrbela, da napravi iz njih tudi zavedane in dobre narodnjake in državljane. Koliko je naših slovenskih deklet, ki goré za svoj dom in narod, ki se zavedajo z dušo in s srcem svoje narodnosti. Ko pa se poroče, se le prepogosto zgodi, da poleg svojega doma popolnoma izgube pogled v širši svet in ne vedo, da je zdaj njihova dolžnost, da svojo ljubezen do naroda, ki jim je prevečvala mlado dušo, prenesejo na svoje otroke, da se bodo tudi ti zavedali svoje domovine. Ne samo v mestnih hišah, tudi v kmečkem domu je žena poklicana, da uči svoje otroke, da obstoji poleg skupnosti domače hiše tudi širša skupnost v narodnem in državnem življenju. V ozkem domačem krogu vznikla lepi cvet domovinske ljubezni, ljubezen do rodnega doma ter kraja, ki je podlaga za ljubezen do širše očetnjave, do naroda in države.

V domačem družinskem krogu pridobiva otrok pod materinim vodstvom svoje prve vtise. Tu spoznava svet, domače ljudi, domačo vas, trg in mesto. Mali svet družinske domovine mu napolni najprej srce in zato ga nikoli ne more pozabiti. Vsak kotiček domovine mu je ožarjen z najlepšimi spomini: Domači dom, greda pri domu, potoček, kjer je s svojimi tovariši capljaj, travniki, kjer je nabiral zvončke in trobentice in dišeče vijolice, domača cerkev, domača šola, kjer je dobival svoje prvo znanje. Spoznava dom, kakor ga opeva pesnik:

Sveta si zemlja in blagor mu, komur plodiš,
z oljem mu lečiš razpokano dlan,
šrambo mu polniš in vina mu vračaš za znoj,
daješ sena in otave za vola, ki vlačil je brano,
hodil pred plugom in družno ptil se z oračem;
točiš cveticem v čaše medu, da pride čebela
guana od tajnih skrbi pomladi na delo za božič;
ni gospodinja strah mrazov, zakaj nje družina
dvojno obleko ima, in čuješ na tla
tlice? In osnutek na stvah že čaka votka.

Vse to spoznava otrok ob materi. Mati prva govori otroku besedo, s katero se bo včlenil v svoj narod. Prva mu govori o Bogu, ki daje rast posamezniku pa tudi narodom. Mati ohranja narodu stare šege, navade, izročila. Ob materi se otrok uči dela, ob materi raste iz otroka v človeka, da bo postal član delovnega ljudstva. Mati ga uči spoznavati delovno ljudstvo: Ljudi, ki pod težo dneva, nenehoma izpostavljeni soncu, dežju, vetru, vsem vremenskim neprilikom obdelujejo zemljo, polagajo vanjo seme, ki bo obrodilo in dalo vsem vsakdanjega kruha; ljudi, ki sekajo gozdove, delajo ceste, grebejo pod zemljo v rudnikih, trgajo zemlji prirodna bogastva, ki so potrebna obrti in umetnosti. Starajo se v težkem delu, a s svojim delom delajo za občo blaginjo.

Uči jih spoznavati ljudi, ki tope rude, ki iz njih izdelujejo orodje, ki tkejo po velikih tvornicah blago, v katero se oblačimo; ki v tisočerihi nevarnostih plovejo po morju in prevvažajo dobrine iz enega konca sveta do drugega, ki se bore z vetrovi in valovi, da je življenje ljudem boljše in prijetnejše.

Uči ga, da spadajo med delovno ljudstvo vojaki, ki branijo svojo domovino, ki ji žrtvujejo najlepša leta in če treba tudi svoje življenje; da spadajo med nje zdravniki, učenjaki, učitelji, umetniki, ki svoj duh postavljajo v službo bližnjega. Med to ljudstvo spadajo tiste tihe duše, ki se po bolnišnicah, umobolnicah žrtvujejo za blagor svojega sočloveka. Vsi, ki se trudijo, ki posvečajo svoje moči, da z njimi proizvajajo in razširjajo dobrine v splošno korist, vsi ti spadajo med ljudstvo, vsi ti so koristni člani naroda, vsi ti so dobri državljani.

In navaja ga, da se bo nekdanj, ko doraste, tudi sam včlenil med to delovno ljudstvo, da bo postal koristen član družbe in s tem dober narodnjak in dober državljani. Žena, ki je vsega tega naučila svojega otroka, je najlepše izvršila svojo dolžnost do naroda in države.

Toda ni zadosti, da žena samo v ti-

hem domačem krogu pri vzgoji otrok vrši svojo državljansko dolžnost. Treba je, da se tudi zave, da je članica naroda in državljanka. Če ji bo ta misel prežela duha in srce, šele potem bo lahko dala otroku tisto globoko čustvo ljubezni do domovine, ki mu bo dala moč, da bo za domovino tudi pozneje v javnosti delal in zanjo tudi kaj žrtvoval. Zgodovina vseh narodov in vseh časov nam kaže prelepe zglede žena, ki so dovršile velika dela v službi svojega naroda, kaže nam zglede mater, ki so poleg ljubezni do Boga predvsem vzgajale svoje otroke v ljubezni do domovine. Najbolj znana je tista spartanska mati, o kateri poje pesem, da je njen sin ubežal iz vojne in se prišel k njej na dom skrit. Ona pa mu je ponosno odgovorila:

»Nočem sina te poznati. Moj sin z vojske ne beži.« Pa tudi zgodovina rimskega naroda pripoveduje veličastne zglede velikih žena, ki so doprinesle velika dela za domovino. To je bilo v časih, ko je bil rimski narod še kreposten, ko je še čislal čednost in delo in je zaradi tega rasel in se širil. Prav tako nam zgodovina vseh ostalih narodov kaže zglede velikih žena, ki so veliko pomenile tudi v javnem življenju naroda in države.

Tudi slovenska žena je svojo nalogo do naroda in domovine skozi vse čase dostojno vršila. Ona je, ki nam je ohranila prelepo slovensko besedo; ona je ohranila naše prelepe narodne šege in običaje; ona je dajala našemu narodu vedno številni naraščaj, da je narod obstal v vseh vihratih, ki so divjale čezenj in ni izhiral kljub tujemu jarmu, kljub turški sili, kljub vsemu potujčevanju, kljub izseljevanju. Toda ne samo kot mati, tudi kot braniteljica je slovenska žena dokazala svojo domovinsko ljubezen. Ko so moške hodili v boj, je ona šla za njimi, stregla ranjencem, jim pletla tople obleke in jim lajšala trpljenje. V turških časih je šla z možem v tabor, pomagala v boju, brusila sekire, vrela krop in ga polivala na sovražnike.

Najlepši zgled domovinske ljubezni pa je podala slovenska žena ob nastanku naše države Jugoslavije. Na-

rodni poslanci so sestavili majniško deklaracijo in z njo so šli med narod. Toda njih delo najbrž ne bi bilo prevzelo vsega naroda, če se za njih zamisel ne bi bila zavzela slovenska žena. Šele ko je žena zagorela zanjo, je ta iskra vzplamtela v plamen, ki je razsvetlil vso našo domovino, ki je zajel vsa srca. Žena je ponela iskro navdušenja med narod, da se je ves zbral v eni sami misli in želji: Hočemo Jugoslavijo! 200.000 slovenskih žen je takrat s svojim podpisom izjavilo, da hoče Jugoslavijo in teh 200.000 podpisov je takrat predstavljalo ves slovenski narod.

Tako je slovenska žena doprinesla svoj veliki delež k ustanovitvi naše države, drage nam Jugoslavije. Uresničila se je sanja, ki so jo kot lepo pravljico sanjale v svojih srečih naše matere in babice. Svoj dom imamo.

Naša skrb mora zdaj biti, da ta dom tudi ohranimo in da skrbimo, da bo ta dom lep in bo vladala sreča v tem domu. S svojim delom, z vestnim vršenjem svojih dolžnosti bomo dan za dnevom gradile trdne temelje temu domu. Toda vedno se moramo zavdati, da domovina terja tudi žrtev. In če bo treba, tudi teh svoji domovini ne bomo odrekli. Saj s tem, če bomo domovino, bomo tudi lastno zemljo, lasten dom. Potoke krvi so prelili naši predniki za njeno svobodo, neizbrisna sramota bi bila, če bi to narodno svetinjo zopet zapravili. V velikih in težkih časih živimo. V takih časih doslej slovenska žena nikoli ni odpovedala. Zato mora biti naša skrb, da bomo tudi me v teh težkih časih vzdržale, naj pride kar koli, da bomo vredne svojih velikih prednic.

Skupno prosvetno delo

Vsako leto se zberejo zastopniki moriborske in ljubljanske Prosvetne zveze v Celju k skupni seji, da se domenijo o bodočem skupnem prosvetnem delu. Taka seja je bila v nedeljo 25. februarja v posvetovalnici Mohorjeve družbe v Celju. Kot obvezna stvarina za obe Prosvetni zvezi, ki se bo obravnavala na društvenih večerih v letu 1941/42, je bila določena naslednja: 1. Kmet in glasba, 2. Kmet govori, pripoveduje in se šali, 3. Kmet v naši povesti, 4. Kmet in ljudska umetnost, 5. Kmet in meščanska civilizacija. Ta stvarina obsega drugo leto štiriletke. Predavanja bodo objavljena v Vestniku.

Prireditve

Kot skupne prireditve so se določile za leto 1941/1942 sledeče:

1. Mladinski dnevi v Ljubljani bodo zbrali cvet naše mladine na veličastni praznik 5. in 6. julija. Ker bodo te dni prišli v Ljubljano tudi člani prosvetnih društev, zato bo 5. julija prosvetni zbor ob 9 dopoldne, na katerega morajo poslati društva svojega zastopnika in odbornika za narodno obram-

bo. Na tem zboru bosta nastopila dva govornika in govorila o bodočem prosvetnem in narodno obrambnem delu. Po zborovanju bo ob 11. uri slovesna blagoslovitev novega studia radijske oddajne postaje v Ljubljani.

2. Kot druga prireditve pa se šteje slovesna poklonitev prosvetnih društev v Beogradu 6. septembra. Ta dan bo postal naš mladi kralj Peter II. polnoleten. V poklonitveni deputaciji bodo društvene zastave in zastopniki društev v narodnih nošah. Ta izlet v Beograd bo dal priložnost, da naše članstvo spozna stolno mesto in obišče Oplenac ter stolnico v Djakovem. Potovanje bo trajalo 4 dni, predvideni stroški pa znašajo za osebo 450 dinarjev.

3. Kot tretja skupna prireditve bo udeležba Slovencev na evharističnem kongresu v Zagrebu 21. in 22. junija. Ob tej priliki se bodo naša prosvetna društva s svojimi zastavami in v narodnih nošah ter v krojih udeležila večerne in dnevne procesije s svetim Rečnjim Telesom. Vse prijave sprejema Prosvetna zveza v Ljubljani. Predvideni stroški za Zagreb bodo

okrog 70 din. Društva se že sedaj opozarjajo, da obveste svoje članstvo o teh prireditvah.

Okrožni sveti

Vsa prosvetna okrožja se opozarjajo, da itakoj sporoče Prosvetni zvezi v Ljubljani, katero izmed nedelj v

aprilu žele imeti okrožne svete. V poštev pridejo nedelje 6., 20. in 27. aprila. Okrožja naj opravijo tudi občne zборе in izvedejo revizijo društev do okrožnega sveta, na katerem bodo poročali okrožni funkcionarji o prosvetnem delu posameznih društev. Prosimo, da upoštevajo okrožja ta oklic.

Slovenska straža

V teku enega leta je »Slovenska straža« izvedla tri narodne zbirke. Dve zbirki sta bili namenjeni naši severni meji in ena kočevskim Slovencem. Pri obdarovanju je »Slovenska straža« upoštevala v prvi vrsti načela, da je treba potrebnega otroka izdatno obdarovati, ker le tako darilo res nekaj zaleže.

Prvo obdarovanje ob severni meji

S prispevki iz prve zbirke je »Slovenska straža« obdarovala 57 šol na severni meji. Razdelila je med šolske otroke 200 parov močnih zimskih čevljev, 275 kos. blaga za fantovske obleke, 236 kosov blaga za kompletne dekliške obleke, 50 izdelanih kompletnih fantovskih oblek, 312 kosov izdelanega fantovskega perila, nad 300 dekliških hlačk in srajčk, nad 200 parov nogavic in za vsako šolo primerno število zvezkov, svinčnikov in peres.

Poleg šol je »Slovenska straža« iz te zbirke podprla s posebnimi zneski in darovi še nekatero revno družino v posameznih krajih, in sicer v Guštanju, Gornji Radgoni, Vuzenici, Kotljah, pri Sv. Primožu na Pohorju, v Marenbergu, pri Sv. Juriju v Slovenskih goricah in pri Sv. Juriju v Prekmurju.

Vsega blaga je bilo pri prvem obdarovanju na severni meji razdeljenega v vrednosti nad 100.000 din.

Obdarovanje na Kočevskem

Iz zbirke za kočevske Slovence je »Slovenska straža« izdala za obdarovanje nad 20.000 din, z nad 27.000 din podprla razne narodnoobrambne ustanove, s primernim zneskom je pomagala tudi idealnim akademičarkam, da

so poleti pod vodstvom gđc. Kržičeve izvedle pomembno socialno narodno-obrambno akcijo otroških zavetišč na severni meji in na Kočevskem. 7000 dinarjev pa je »Slovenska straža« naklonila za knjige in potujoče knjižnice.

Obdarovani so bili otroci od 6. do 14. leta. Kraji, kjer so bili obdarovani, so bili porazdeljeni na sledečih 6 večjih okolišev: Draga, Grčarice, Kočevska Reka-Štalcerji, Livold, Mozelj in Stara cerkev.

Slovenska straža« je obdarovala na Kočevskem 220 otrok, upoštevala je tudi načelo, da obdaruje rajši manj otrok, a te tem izdatneje.

Drugo obdarovanje ob severni meji

Pri prvem obdarovanju so bile zlasti upoštevane šole v Prekmurju. To pot so pa prišli na vrsto v prvi vrsti kraji v Halozah in Podravju. Omeniti moramo tudi, da so več drugih šol — to zimo po skupnem dogovoru — obdarovale tudi druge organizacije, med njimi CMD.

Vsega blaga je bilo razdeljenega na 57 šol v vrednosti nad 82.000 din. Poleg tega so bili nekateri revni ljudje obdarovani tudi še v denarju.

Misel naše narodnoobrambne organizacije, da se priredijo redno vsako leto narodne zbirke za severno mejo in kočevske Slovence, je bila blagodejna. »Slovenska straža« je ž njimi izvršila veliko narodnoobrambno delo.

Prosvetna društva opozarjamo, da gotovo pošljejo narodni davek, t. j. 2 din od vsakega člana »Slovenski Straži«, da bo delo tembolj uspešno. Ta prispevek naj zbere v društvu **odbornik za narodno obrambo.**

Ljudska prosveta

V banovini imamo 6 ljudskih univerz, ki so priredile 117 predavanj in imele 16.114 poslušalcev; število predavanj je padlo za 11, poslušalcev pa za 2000.

Število predstav v narodnih gledališčih v Ljubljani in v Mariboru ter v mestnih gledališčih se je zvišalo za 23 na 683, število obiskovalcev pa za 6350 na 227.034.

Na 12 večjih diletantskih odrih je padlo lani število predstav za 3 na 196, število obiskovalcev pa za 8000 na 38.362. Poleg tega deluje še okoli 30 agilnih gledaliških odsekov pri prosvetnih društvih in okoli 10 pri sokolskih društvih.

Vseh kulturnih prireditev v naši banovini se je lani udeležilo okoli en milijon oseb. Število prireditev pa polagoma pada, narašča pa število športnih prireditev in posebno še število umetniških razstav.

Število radijskih naročnikov se je lani povečalo za 4706 na 25.046.

Število kinematografov je lani naraslo za 4 na 63, število predstav za 1845 na 20.683, udeležba pa za 326.678 na 2.792.539!

V naši banovini je 18 javnosti dostopnih muzejev, nov muzej v Krškem pripravlja pa se še nov muzej v Metliki. Obiskalo je lani muzeje 51 tisoč 672 oseb, torej 4715 več kot prejšnje leto. — Prešernov dom v Vrbi je do sedaj obiskalo okoli 5000 učencev s plačaninami, nekaj tisoč pa brezplačno.

Leta 1939. je izšlo v naši banovini 318 knjig, v tujini 38, opaža pa se v primeri z letom 1938. lahien padec. Razveseljivo je, da je med vsemi knjigami le 18 prevodov. Po daljšem odmoru je izšlo tudi nekaj pesniških zbirk.

V banovini izhaja sedaj 231 listov, od tega 6 dnevnikov, 22 tednikov, en list izhaja dvakrat tedensko, 3 pa trikrat tedensko; mesečnikov imamo 123, 3krat mesečno izhajata 2 lista, 2krat mesečno 20, 10 krat letno 8, 8 krat letno 3, 6 krat letno 11, 4 krat letno 19, 3 krat letno 3, 1 krat letno 4 in po po-

trebi 6. Po vsebini imamo 30 političnih, 8 znanstvenih, 16 literarnokulturnih, 34 strokovnih, 38 stanovskih, 14 mladinskih, 39 nabožnih, 2 glasbena, 15 propagandnih in 25 raznih neopredeljenih listov. Število listov se je od lanskega leta zvišalo za 5. Tu so listi, ki izhajajo v Sloveniji, izven banovine in v tujini pa izhaja še 21 listov (od teh večina v Ameriki).

Od 31. avgusta 1939 do 31. avgusta 1940 je število knjižnic v naši banovini naraslo za 10 na 2802, število knjig v knjižnicah za 155.326 na dva milijona 227.384, število izposojenih knjig pa je padlo za 9650 na 1.516.461.

V nobeni drugi banovini ni društveno delovanje tako živahno kot pri nas. Od 31. avgusta 1939 do 31. avgusta 1940 se je število društev povečalo za 301 na 6363, število odsekov pa za 76 na 2558. Raznih domov je 1356, gradijo jih pa še 45.

Za ljudsko prosveto in občno prosveto je lani izdala banovina 2,1 milijona din.

Pregled treznostnega gibanja kaže, da se število trezne mladine giblje med 27% v vinorodnih in 80% v drugih okrajih.

Največje zanimanje za Jadran kaže med vso mladino v naši državi slovenska mladina, saj imamo v Sloveniji 400 podmladkov s 34.018 člani, število pa je zadnje čase nekaj padlo. Povečalo pa se je število podmladkov Rdečega križa za 24 na 421, število mladih križarjev pa za 2328 na 29.692.

Prosvetna zveza v Ljubljani je končala 17. sezijo prosvetnih večerov. Prvič so bili prosvetni večeri v jesensko-zimski sezoni leta 1924/25. Nad 200 predavanj je v tej dobi priredila ta organizacija za ljubljansko občinstvo. Obenem pa je dala pobudo za slično delo po podeželju. Po njenem zgledu so bili prosvetni večeri po naših mestih in trgih, povsod z velikim uspehom. V zadnji seziji je bilo na sporedu: 3 literarni večeri, 3 versko zgodovinski, 2 iz umetnostne zgodovine, 1 glasben, 2 iz socialne tvarine, 1 iz

naravoslovja, ostali pa so bili iz zgodovinskega in zemljepisnega področja, katera zanimajo sodobnost. Na predavanjih je bilo predvajanih 796 slik, 24 glasbenih točk, 12 recitacij in deklamacij, 1 melodram, 2 dramatični predstavi. Prosvetnih večerov se je

udeležilo skupno okrog 4000 oseb, kar jasno priča, da je Prosvetna zveza s tem delom v Ljubljani in po deželi osnovala pravo ljudsko visoko šolo. S prihodnjim letom stopa ta ljudska visoka šola že v 18. leto svojega delovanja.

Knjižnica

Slovenska prosvetna zveza v Celovcu je pod uredništvom Vinka Zwitterja izdala izredno lepo in zanimivo knjižico: »**Družinske večernice**«, pravo čitanko Koroških Slovencev, oglašeno na osnovne človeške vrednote kakor so Mati, Domovina, Bog. Pod tem geslom je urednik zbral najlepše plodove slovenskih pesnikov ter jih tako povezal v lep šopek, ki bi ga morala imeti pri sebi vsaka slovenska hiša na Koroškem. Sedaj, ko se poraja v bolečinah nov svet, se mora ohraniti tudi slovenska družina v temeljih, ki bodo temelj novemu svetovnemu redu: Mati, Domovina, Bog! Še posebej pa je taka knjiga Koroškim Slovincem potrebna, da se povežejo vsi udje naroda med seboj, kajti kot vojaki so slovenski sinovi na vseh frontah ter potrebujejo notranje krvne povezanosti. Kakor so že v naslovu podana gesla, tako tudi knjiga razpade v tri dele: **Mati!** Tu je Pregljeva himna Naše najvišje! Gregorčičeva Kmečki hiši, Finžgar Na pragu, Lea Fatur: Trpljenje in junaštvo slovenske žene ter načelni članki uredništva: Mati, Nazaj v družino, Ljubo doma, kdor ga ima ter Dar z neba, ki je otrok. Slike slovenske mamice, slovenskih deklet pri preji, mamice pod križem in neveste z rjušnico na poti v cerkev ter lep otrok v ziljanski narodni noši; Rožanka in romarici krase ta del. Drugi del: **Kmet in zemlja** začenja s sliko Fr. Prešerna ter njegovo pesmijo Domu in vasi: O Vrba! ter podobo Prešernove rojstne hiše. Nato so ponatisnjene pesmi: Jože Pogačnik: Naše njive, Marija Pučko: Kmečki ženi, M. H.: Kmet v večeru, Veseli kmet (iz Novic 1844), Skozi okno gledam (M.

H.) ter Ivana Cankarja Nedelja. Načelni članki so: Zemlja, kmetova družica, O objemu matere zemlje, O zemlja domača, ti si nam kakor češminov cvet! Nedeljski sprehod (K. S.) Oče in sin in Pesem polja. Tretji del: **Narod** se začenja z lepo pesmijo Koroški zemlji, ki se glasi:

Rož, Podjuna, Zila —
venec treh dolin,
moja domovina —
narod moj trpin.

Družica si moja,
dom moj in moj rod...
Ko bom truden boja,
bodi mi še grob.

Rož, Podjuna, Zila —
nagelj, rožmarin;
v sveti zemlji sniva
tvoj slovenski sin...

Nato sledi Gomilšakova pesem Slovenec sem! Župančičeva vprašanja (s sliko pesnika), Aškerčev Janičar (s sliko pesnika), Župančič: Naša beseda, Meško: Koroški mladini (s sliko pesnika), M. H. V goro, odlomek iz Miklova Zale ter Župančičev verz Miklovi Zali, ki je tako malo znan:

Ko v turški sužnosti ječala
in za drage k Bogu molila
Miklova je Zala,
vso dušo mi je razsvetlila.
Kadar me skrb za nas napade
in več nikjer ne bode nade,
se spomnim Zale na kolenih,
spet upov sem ognjenih,
in vem: Naj pride kar že koli,
za nas še zvesta Zala moli!

Drugi načelni članki so: Slovenec, časten naslov (polkrepko!) z lepim koncem, vreden, da bi bil vklesan z zlatimi črkami tudi pri nas: »Še kot božji otrok ne moreš zatajiti svojega slovenstva. Korenine narodnosti so v

najglobljih globinah duše, narodna zavednost pa je izraz božje in naravne zapovedi ljubezni. Ali je mar slutaj, da so narodni renegati vobče najredkejši v duhovniških vrstah, čeprav je njihov poklic mednaroden? Slovenska narodnost je torej vredna žrtev, če treba velikih žrtev. Če tako zahteva čas ter njihove prilike, moramo biti junaki slovenske narodne družine, odločni, pripravljeni za vsako trpljenje in za vsako žrtev na oltarju narodne zvestobe. Kjer koli stojiš na naši zemlji kot Slovenec, pobornik si dejavne državljanske zvestobe, član si mladega naroda in plemena, junak si človečanske kulture. Tvoje ime bodi časten naslov!« To so besede, ki jih tudi nam govore koroški Slovenci za pravi čas. Dalje: Vesel nared. Naša govorica (o lepoti koroškega narečja, kakor ga je ocenil leta 1915. Finžgar: »Nobeno narečje nima toliko lepih, živih, posebnih slovenskih besedi, kot vi koroški Slovenci. Ljubite materino besedo, je povečini Slomškova pridiga na Koroškem (Blatograd). Naša pesem, kjer pravi: »Slovenski Korotan! Poj jo, ljubi jo, varuj jo! In dajaj jo še za naprej svoji mladini, da ne ovne ta lepi cvet slovenske zemlje in da ne ceme tvoji otroci!« Bodimo nared poštenjakov! Zavedni Slovenci — dobri državljani!, kjer piše: »Nekateri so mnenja, da se kot državljani nemškega rajha ne smemo več nazivati Slovence. Samo Nemec more biti po njihovem naziranju dober državljani Velike Nemčije. A tako govorjenje in postopanje je protidržavno.« to naj pojasni ta članek, ki govori o zavednih Slovencih, izpolnjevalcih vseh dolžnosti do države, zato pa imajo tudi pravico »zahtevati, naj nam dr-

žava vzgaja našo slovensko mladino v slovenskem narodnem duhu, naj nam omogoča in podpira naš svobodni kulturni razvoj ter naj ne ovira zdrave slovenske narodne rasti. Kajti nikdar ne bomo izgubili izpred oči cilj naše narodne politike. Zavedni Slovenci — dobri državljani!« Temu lepemu članku sledi slika Gosposvetkega prestola ter gosposvetka cerkev »spomin na kralja Matjaža«. Lep članek je posvečen Koroški Slovenki. Konec iz Podob in sanj, Cankarjevo sliko, končuje ta oddelek Domovina. — Zadnji **Bog** se začneja z lepo pesmijo Silvina Sardenka: Pa bi zate molil molitve, kateri slede še pesmi: Trubarjeva: Božje rojstvo, Franceta Vodnika: Borivec z Bogom ter Antona Vodnika: Narod — David! Drugi članki so: Božja previdnost!, kjer je govora o verovanju ljudstva, ki ni zmotno ter o milosti ver v Kristusovo odrešenje. Zaključuje pa članek iz Ušeničnikove Knjige o življenju ter njegov prevod Sončne pesmi sv. Frančiška. Zadnja dva članka ponazarjajo tudi podobe koroških krajev: koroških voditeljev († župnik Poljanec, Vintar), koroških božjih poti (Bajtiše, Št. Jurij na Strmcu, Grebinjski kloster, Hodiše, Marija na Otoku). Lepa podoba Kristusa kralja zaključuje te koroške Družinske večernice. V celoti so lep slovenski izraz ljubezni do rodu in zemlje, preneseni v slovensko narodno družino, ki peudarja svojo kri in svojo zemljo, svojo vero in svojo skrb za slovensko mladino, kar je izraženo v geslu: Mati, Domovina, Bog! Tako ima ta knjiga, ki je izšla na lepem papirju na 135 straneh, mnogo dragocenih misli in pobud tudi za naša društva, zato tudi obširneje poročamo o njej.

Društveni obzornik

Rače

Prosvetno društvo je imelo svoj redni letni občni zbor. Iz predsedniškega poročila je razvidno, da je društvo v preteklem letu prav agilno delovalo. Saj je priredilo 5 gledali-

ških predstav, med temi eno na prostem in 1 veliko toambo, katera je vrgla precej čistega dobička. Nadalje si je povečalo prostore v gradu in postavilo velik nov oder, kar je brez dvoma največjega pomena. Blagaj-

niško poročilo izkazuje skoraj 80.000 din prometa. Pri volitvah je bil izvoljen po večini stari odbor z agilnim Greifovim Pepetom kot predsednikom na čelu.

Domžale

Kat. izobraževalno in podporno društvo v Domžalah v letu 1940. V letu 1940. je bilo v društvu plačujočih udov: 103 moški, 181 ženskih, skupaj 284. Od teh je bilo 74 mož, 29 fantov, 103 žene, 78 deklet.

»Samopomoč« je plačalo 265 udov in sicer po 50 par za eno umrlo osebo. Plačali so takoj v začetku leta za 6 smrtnih primerov naprej, torej vsak po 5 din za vse leto. Izplačana je bila za 6 smrtnih primerov svojcem umrlih takoj na dan smrti, po 250 din, skupaj 1500 din.

In vendar je imela »Samopomoč«, ki deluje v društvu že od leta 1911., celih 19 let, pri teh malenkostnih odplačilih (50 par) v hranilnici naloženega preostanka iz prejšnjih let dne 31. decembra 1940 din 3902,56.

Bolniško podporo je prejelo 11 oseb, 2 moška in 9 žensk, vsak po 30 din, skupaj 330 din.

Društvenih predavanj je bilo 5 (1 filmsko, 2 skioptični, 2 navadni).

Društvena knjižnica šteje nad 700 knjig. Prejšnja leta so se izposojevale knjige brez izposojevalnine. Da bi se pa mogle naročati nove knjige, se je pred letom vpeljala izposojnina 1 din od knjige za 14 din. Prav zaradi te izposojnine se knjižnica v tem letu še ni mogla dvigniti do prejšnjega izredno visokega števila prebranih knjig.

Društvo je skupno z FO in DK z nastopom mešanega zboru in sodelovanjem orkestra Domžalske godbe priredilo 1. decembra slavnostno proslavo 22. letnice ustanovitve Jugoslavije ob obilni udeležbi občinstva.

Miklavžev večer je bil v Društvenem domu 5. decembra kar dvakrat: ob 5 popoldne za otroke, ob 8 zvečer za odrasle, obakrat ob prav veliki udeležbi pa tudi izredno bogatem številu Miklavževih darov.

Za predpust sta FO in DK uprizorila šaljivo igro »Matajev Matija«, za praz-

nik Brezmadežne pa DK ganljivo lepo igro Janka Mlakarja »Magdina žrtev«, oboje z velikim uspehom. »Magdino žrtev« je krožek 29. decembra ponovil v korist Dobrodelnemu domu v Domžalah. Čast mu!

Ob smrti nepozabnega voditelja slovenskega naroda dr. Antona Korosca se je društvo udeležilo na dan pogreba slovesne maše zadušnice v domači cerkvi, društvena zastava in izredno veliko društvenih udov pa se je udeležilo pogreba v Ljubljani. Tudi društveni občni zbor 19. januarja, tik po tridesetem dnevu smrti, je bil posvečen počastitvi spomina velikega pokojnika.

Na občnem zboru je bil soglasno izvoljen ves dosedanji odbor.

Besnica

Prosvetno društvo v Zg. Besnici je uprizorilo v nedeljo 2. februarja »Kovačevega študenta«. Gledalci so bili zelo presenečeni nad tako lepim uspehom pevcev in igralcev.

Stražišče

2. februarja smo imeli priložnost videti na odru Šmartinskega doma narodno igro »Miklova Zala«. Igra je bila dobro naštudirana in tudi gledalcem prav posrečeno prikazana.

Olševek

Prosvetno društvo Olševek je ponovilo v nedeljo 9. februarja ob 3 popoldne ljudsko igro v treh dejanjih in 8 slikah »Miklovo Zala«.

Hrastje pri Kranju

Prosvetno društvo Hrastje pri Kranju je uprizorilo v nedeljo 9. februarja ob 3 popoldne v društvenem domu veseloigro »Trije tički«. Igra je bila polna šaljivih prizorov.

Ribnica

Dramska družina tukajšnjega Prosvetnega društva je uprizorila v nedeljo 16. februarja t. l. komedijo v treh dejanjih »Pričarani ženine«. Priznati moramo, da je bila predstava kar se tiče igranja samega, kakor tudi vseh ostalih podrobnosti, na višku.

Velike Lašče

Na pustno nedeljo 23. februarja je velikolaško Prosvetno društvo uprizorilo burko »Res lušno je bit na deželi...« v režiji jurista g. Modica. Čisti dobiček igre je Prosvetno društvo poklonilo za zimsko pomoč.

Sv. Trojica

Društveno življenje. Katoliško prosvetno društvo je imelo svoj letni občni zbor v mesecu decembru. Izvoljen je bil stari odbor. — Člani so priredili na svečnico igro »Dva para se ženita«. Igralci in igralke so se zelo potrudili. Uspeh igre tudi in obisk je bil zadovoljiv. Za postni čas pripravljajo bolj resno igro, najbrže katero izmed del pisatelja Fr. S. Finžgarja. Treba pa bo misliti na lastni dom z društveno dvorano, zakaj šolska učilnica pač ni prav primeren kraj za igranje. Včasih so igrali tu kar na prostem oziroma pod Ostankovim kozolecem. Tudi knjižnica je dobila več novih knjig. Nekaj jih je tudi iz zapuščine pokojnega soustanovitelja našega društva g. Kornelija Iglča, bivšega voditelja šole pri Sv. Trojici (1896—1929). Žal je mnogoletni vzorni vzgojitelj preteklo jesen zapustil solznodolinski svet in je bil pokopan na nedeljo dne 7. novembra pri Sv. Križu v Ljubljani. Tukajšnje društvo se je v občnem številu udeležilo njegovega pogreba in mu položilo tudi na grob lep venec. Pokojnik je vodil tudi cerkveno petje in je bil splošno priljubljen pri ljudstvu in bo zato tudi ostal v blagem spominu.

Rateče pri Škofji Loka

Društveno življenje je letošnjo sezono posebno močno razgibano. Upriporili smo že več lepih iger, na pustno nedeljo smo igrali burko »Lumpacij Vagabund«. Za postni čas pa pripravljamo veličastno svetopisemsko dramo v petih dejanjih »Judita in Holofernes«. Igrali jo bomo na praznik sv. Jožefa.

Naklo

Kronika Prosvetnega društva more v zadnjem času zaznamovati več praktičnih in zanimivih predavanj iz ust

odličnih predavateljev. Tako je 19. januarja predaval v stari šoli g. Ludovik Puš o važnosti in pomenu kmečke izobrazbe glede na časovne razmere in potrebe; 27. januarja zdravnik g. dr. Joža Herfort o nalogah modernega zdravilstva; 29. januarja bivši poslanec g. Rudolf Smersu o pomenu socialnega zavarovanja za delavski in kmečki stan; 2. februarja gimnazijski profesor g. dr. Pavel Simončič s skioptičnimi slikami o vevplivu tiska; 5. februarja ravnatelj g. dr. Joža Basaj o pomenu združništva za posamezne stanove in zadnjo nedeljo 16. februarja banovinski referent g. Kafol I. o važnosti oskrbovanja sadnega drevja.

Škofja Loka

Prišli so, videli so, zmagali so! V nedeljo so gostovali na Društvenem odru v Škofji Loki člani igralske družine Prosvetnega društva iz Stare Loke. — Odkrito moramo povedati, da smo videli več, kakor pa smo pričakovali od teh preprostih kmečkih fantov in deklet. Za nas je to nov dokaz, kako globoko je vsidrana v duše našega preprostega ljudstva ljubezen do prave ljudske igre in kakšne ogromne sposobnosti ima naš slovenski človek za nastopanje na odru. S »Plavžem« in njegovo izvrstno izvedbo so nam Staroločani pokazali, da je med njimi dosti talentov. Kakor so z isto igro lani fantje in dekleta zmagali na odru Frančiškanske dvorane v Ljubljani, tako so letos navduščili občinstvo v naši dvorani. Bog vas živi!

Breznica

Prosvetno društvo na Breznici je imelo svoj redni letni občni zbor v nedeljo 26. januarja. Udeležba je bila polnoštevilna, kar priča veliko zanimanje in delavnost naših prosvetnih delavcev. Zanimiva so bila poročila odbornikov, posebno pa duhovnega vodje našega župnika g. dr. Arnejca, ki nam je podal duhovna poročila o društvu v pretekli poslovni dobi in dal smernice za bodoče. Za svoja izvajanja je žel ogromno odobravanje. Izrečena je bila pohvala dosedanjemu

odboru za njegovo požrtvovalno delo. Na tem običnem zboru sta bila z velikim odobravanjem izvoljena za častna člana našega društva brata Finžgarja: g. pisatelja Franca za svojo 70 letnico in za požrtvovalno prosvetno delo, ki ga je skozi 50 let vršil za slovenski narod. Bil pa je tudi kot naš rojak prav posebno naklonjen našemu društvu in vedno pripravljen z raznimi nasveti. Njegov brat Janez pa je bil izvoljen za častnega člana za svoje velike zasluge kot večletni predsednik društva.

Dob

Tukajšnje Prosvetno društvo je uprizorilo v nedeljo 16. februarja na splošno zadovoljstvo gledalcev zelo zanimivo komedijo »Pričarani ženine«. Za zaključek sezone je uprizoril tukajšnji FO v nedeljo 9. marca ob 5 popoldne pretresljivo dramo iz krvavega preganjanja katoličanov v Mehiki.

Komenda

Prosvetno društvo v Komendi je uprizorilo na pustno nedeljo veselo komedijo »Zanikrna trojica« ali »Lumpacij vagabund«.

Cerklje

Prosvetno društvo v Cerkljah na Gorenjskem je uprizorilo v nedeljo 25. februarja ob pol 4 popoldne v Ljudskem domu veseloigro v 3 dejanjih »Matajev Matija«.

Bele vode

Prosvetno društvo v Belih vodah je igralo na pustno nedeljo dve igri: »Jezičnega dohtarja« in »Kisle gobee«. Smeha je bilo toliko, da ga ni bilo mogoče spraviti v vse belovodske koše, in da bodo še sosedje lahko tega veselja deležni.

Raka pri Krškem

Prosvetno društvo na Rakki pri Krškem je uprizorilo v nedeljo 25. februarja ob 5 popoldne v društveni dvorani tridejanko »Pričarani ženine«.

Vodice

Dramatski odsek je priredil v nedeljo 25. februarja v domu ljudsko igro »Divji lovec«.

Sv. Pavel

V Društvenem domu pri Sv. Pavlu so igrali na pustno nedeljo ob 5 popoldne komedijo v 3 dejanjih »Pričarani ženine«.

Dragatuš

Prosvetno društvo v Dragatušu je uprizorilo na pustno nedeljo veseloigro »Dve nevesti«.

Hotič pri Litiji

Dekliški krožek v Hotiču pri Litiji je uprizoril v nedeljo 25. februarja ob 5 popoldne v Zg. Hotiču v šoli zanimivo igro »Roksanda«.

Sv. Jakob ob Savi

Prosvetno društvo v Sv. Jakobu ob Savi je priredilo v nedeljo 25. februarja komedijo v treh dejanjih: »Ženitev«.

Tržič

»Cigani«. V nedeljo 16. februarja smo videli na našem odru Milčinskega veseloigro »Cigani«. Žela je najboljši uspeh. S posebnim užitkom smo poslušali igranje gorenjskega tria in petje našega odličnega pevca Iv. Ahačiča. Za prvo predstavo je zmanjkalo vstopnic. Kljub temu je igro vsak lahko videl, ker je bila v nedeljo 25. februarja ponovljena.

Besnica

Prosvetno društvo je uprizorilo na pustno nedeljo popoldne v Gasilskem domu igro: »Burka o jezičnem dohtarju«. Obenem pa ponovilo še Vodopivčevo spevoigro: »Kovačev študent«.

Naklo

Na pustno nedeljo popoldne in na pustni torek zvečer je uprizorilo naše Prosvetno društvo šaloigro »Zmešnjava nad zmešnjava«.

Primskovo

Pustni večer je bil v nedeljo 25. februarja ob pogrnenih mizah v Prosvetnem domu. Na sporedu je bilo več prav zabavnih točk, n. pr. burka: »Ne kliči »vraga«, »Dva gluha«, kupleti itd.

Cerklje

Prosvetno društvo je uprizorilo v nedeljo 23. februarja popoldne v Ljudskem domu Skrbniškovo burko v štirih slikah »Matajev Matija«.

Preddvor

»Sluga dveh gospodov« je bil naslov komediji, ki jo je uprizoril dramatski odsek Prosvetnega društva na pustno nedeljo v domu. — Na pustni torek pa je dramatični odsek ponovil dobro uspelo burko »Pričarani ženini«.

Stara cerkev

Izredno smo bili zadovoljni z igro »Začarani svet«, kar je najbolj pokazala številna udeležba. Igralke so kljub temu, da so bile večinoma prvič na odru, svoje vloge zelo lepo igrale. Tudi solospevi so gledalcem zelo ugažali. Igro je prijetno poživilo tudi sodelovanje tamburaškega zbora iz Kočevja pod vodstvom agilnega g. Kuntare.

Dvorska vas

Naš neutrudljivi šolski upravitelj g. Nanut nam je zopet pripravil lepo zabavo z uprizoritvijo lepe drame »Črnošolec«. Igra je v vsakem pogledu prav dobro uspela. Po zaslugi g. upravitelja Nanuta imamo danes oder in igralsko družino, ki bi bila v ponos marsikateremu večjemu kraju kakor je naša vas.

Kočevje

Predavanje o naših izseljencih je priredilo naše Prosvetno društvo dne 4. februarja. Predaval je izseljenski duhovnik g. Stanko Grims. Le škoda, da ni moglo več občinstva prisostvovati temu nadvse zanimivemu predavanju. Takih predavanj si še želimo. — V režiji g. sodnika Lazarja je uprizorilo Prosvetno društvo na pustno nedeljo popoldne Gogoljevo komedijo »Ženitev«.

Ženskim društvom in odsekom

Vljudno sporočamo, da bo redni občni zbor Slovenske krščanske ženske zveze v Ljubljani v nedeljo 30. marca ob 9.50 v dverani Akademskega doma na Miklošičevi cesti 5 z nastopnim dnevnim redom:

1. Predavanje.
2. Čitanje in odobritev zapisnika zadnjega občnega zbora.
3. Poročila.
4. Predlogi in sklepi.
5. Volitve.
6. Slučajnosti.

Predloge za občni zbor pošljite do 20. marca t. l.

Zastopnice, ki bodo prišle na občni zbor, naj se poslužijo nedeljskih znizanih voženj.

Bog živi!

Predavanja v januarju in februarju 1941

(S skioptičnimi slikami)

1. 25. I. »Evhariistični kongres v Ljubljani«, Zavod Rakovnik, predaval g. Štuhec.

2. 25. I. »Jugoslovanska tiskarna«, Prosvetno društvo, Tržič.

3. 5. I. »Sedanja vojna v besedi in sliki«, Prosvetno društvo Jezersko, predaval g. ravnatelj Zor.

4. 4. I. »Čuvajmo naše narodno blago«, Prosv. društvo Preddvor, predaval g. ravnatelj Zor.

5. 22. I. »Sedanja vojna«, Prosvetno društvo Moste, predaval g. ravnatelj Zor.

6. 25. I. »Sedanja vojna«, Prosvetno

društvo sv. Jakob, predavatelj g. ravnatelj Zor.

7. 25. I. »Slovenske narodne noše«, Prosvetno društvo, Kočevje.

8. 24. I. »Rožni venec«, Prosvetno društvo, Žužemberk, predaval g. ravnatelj Košiček.

9. 24. I. »Mizica pokrij se«, dr. Krekova gospodinjstva šola, Ljubljana 7.

10. 24. I. »V deželi polnočnega sonca«, Prosvetno društvo, Sostro, predaval g. prof. Mlakar.

11. 25. I. »Od Zingarice preko Triglava v Bohinj«, Prosvetno društvo, Celje, predaval g. prof. Mlakar.

12. 24. I. »Soške bitke«, Fantovski odsek, Brdo-Lukovica.

13. 27. I. »Diogen«, »Opica in čevljarček«, »Mesci v letu«, »On in ona«. Predavatelj Voda Ivan, kaplan, Ljutomer.

14. 27. I. »London«, predaval g. kaplan Pečar Franc, Ljutomer.

15. 27. I. »Okrog Afrike«, Predavatelj Pečar Franc, kaplan, Ljutomer.

16. 27. I. »Oče naš«, Marijin vrtec, Sp. Šiška, predaval P. M. Valjavec.

17. 27. I. »Egiptovski Jožef«, Marijin vrtec, Sp. Šiška, predaval P. Metod Valjavec.

18. 27. I. »Quo vadis«, Lichtenturnov zavod, predaval G. Pavlin, katehet.

19. 27. I. »Sedanja svetovna vojna«, Prosvetno društvo, Besnica, predaval g. ravnatelj V. Zor.

20. 27. I. »Iz naših gor«, Prosvetno društvo, Vodice, predaval g. profesor Mlakar.

21. 27. I. »Sv. Elizabeta«, Prosvetno društvo, Tržič, predaval g. kaplan V. Zaletel.

22. 28. I. »Čuvajmo naše narodno blago«, Prosvetno društvo, Trbovelje, predaval g. ravnatelj V. Zor.

23. 28. I. »Sv. pismo, Stari zakon, I. del«, Meščanska šola, Novo mesto, predaval g. vikar J. Oblak.

24. 28. I. »Med izseljenci v Franciji«, Prosvetno društvo, Predoslje. Predaval g. župnik Švele. Isto predavanje je imel g. župnik še pri sledečih društvih:

25. Prosvetno društvo v Trbojah;

26. Prosvetno društvo v Št. Rupertu,

27. Prosvetno društvo v Dražgošah.

28. Prosvetno društvo v Voklem;

29. Prosvetno društvo v Smledniku;

30. Prosvetno društvo na Bledu;

31. Prosvetno društvo v Dev. Mariji v Polju.

32. 29. I. »Španija v letu grozote«, Prosvetno društvo, Škofja Loka.

33. 30. I. »Palčki«, FO Trnovo.

34. 30. I. »Marijino življenje v slikah«, Sp. Šiška, P. Metod Valjavec.

35. 30. I. »Sedanja svetovna vojna«, Prosvetno društvo, Litija, predaval g. ravnatelj V. Zor.

36. 30. I. »Sedanja svetovna vojna«,

Prosvetno društvo, Sv. Peter-Ljubljana, predaval g. ravnatelj V. Zor.

37. 1. II. »Olimpijske igre v Berlinu«, FO Dravlje.

38. 1. II. »Šport«, FO Dravlje.

39. 1. II. »Slaba knjiga«, zavod Rakovnik, predaval sal. g. Stuhec.

40. 1. II. »Jugoslovanska tiskarna«, zavod Rakovnik, predaval sal. g. Stuhec.

41. 1. II. »Kongres Kristusa Kralja«, zavod Rakovnik, predaval sal. g. Stuhec.

42. 1. II. »Sv. Bernarda«, Marijin dom v Kočevju, predaval g. Plantarič.

43. 1. II. »Rim-Vatikan«, Marijin dom v Kočevju, predaval g. Plantarič.

44. 1. II. »Po Sredozemskem morju« Prosvetno društvo, Dolenja vas pri Ribnici, predaval g. župnik Škulj.

45. 1. II. »Don Kichot«, FO Sv. Peter-Ljubljana.

46. 1. II. »Kako postaneš kralj«, FO Sv. Peter-Ljubljana.

47. 1. II. »Sovražna soseda«, FO Sv. Peter-Ljubljana.

48. 1. II. »Egipt in Abesinija«, Prosvetno društvo, Tržič, predaval g. spod. ravnatelj Capuder.

49. 1. II. »Španija«, II. drž. realna gimn., Poljane, predaval prof. Čadež.

50. 1. II. »Smešni turisti«, FO Dravlje.

51. 1. II. »Francija«, Prosv. društvo Mengeš.

52. 4. II. »Moderna Grčija«, Prosv. društvo, Celje, predaval g. prof. dr. Savnik.

53. 4. II. »Sv. pismo — Novi zakon, I. del«, Žužemberk, predaval g. kaplan Jenko.

54. »Sv. pismo — Stari zakon, II. del«, p. Arhangel, Vič.

55. 5. II. »Navihanci«, p. Arhangel, Vič.

56. 5. II. »Guvernanta«, p. Arhangel, Vič.

57. 5. II. »Moderna Grčija«, Prosv. društvo, Sv. Peter-Ljubljana, predaval g. prof. dr. Savnik.

58. 5. II. »Oberamergau«, Prosvetno društvo, Črnomelj.

59. 5. II. »Sedanja vojna v besedi in sliki«, Prosvetno društvo, Trnovo, predaval g. ravnatelj V. Zor.

60. 6. II. »Lurd«, Dijaška kongregacija Bežigrad, predaval g. dr. Fajdiga.
61. 8. II. »Slovenci na jugu države«, SDZ Lichtenthurnov zavod, predaval g. katehet Škrbe.
62. 8. II. »Sv. Ema«, Prosvetno društvo, Planina pri Rakeku, predaval g. ravnatelj V. Zor.
63. 10. II. »Čuvajmo naše narodno blago«, Prosvetno društvo, Planina pri Rakeku, predavalj g. rav. V. Zor.
64. 10. II. »Kako si opremim dom?«, Prosvetno društvo, Sp. Šiška, predaval g. dr. R. Tominc.
65. 10. II. »Kongres Kristusa Kralja«, zavod Rakovnik, predaval g. Fr. Stuhec.
66. 10. II. »Evhariistični kongres v Ljubljani«, zavod Rakovnik, predaval g. Fr. Stuhec.
67. 10. II. »Špiritizem«, Dij. kongregacija pri sv. Jožefu, predaval gospod Pleničar.
68. 10. II. »Lurd«, g. p. Tarzicij Toš, Ljubljana.
69. 11. II. »Cerkev in reveži«, p. Metod Valjavec, Sp. Šiška.
70. 11. II. »Sv. Ema«, Šolske sestre, Ljubljana, predavalj g. ravn. V. Zor.
71. 11. II. »Zvezde žarije«, Prosvetno društvo, sv. Jakob, pred. g. prof. Šušteršič.
72. 11. II. »Od Žingarice preko Triglava v Bohinje«, Prosvetno društvo, Bežigrad, predaval g. prof. Mlakar.
73. Isto predavanje. Prosvetno društvo, Dev. Marija v Polju.
74. Isto predavanje. Prosvetno društvo, Maribor.
75. 13. II. »Francoska revolucija«, Prosvetno društvo, Moravče.
76. 13. II. »Smešni turist«, Loke pri Zagorju.
77. 13. II. »Sovražna soseda«, Loke pri Zagorju.
78. 13. II. »Kako postaneš kralj«, Loke pri Zagorju. Vsa tri predavanja imel g. kaplan Bendik Valentin.
79. 13. II. »Svetovna vojna«, Prosv. društvo, Smednik, predaval g. ravn. V. Zor.
80. 13. II. »Portugalska«, Prosvetno društvo, Št. Vid nad Ljubljano, predaval g. ravnatelj Gabrovšek.
81. Isto predavanje, Prosvetno društvo, Ribnica.
82. 13. II. »Lurd«, Stolni Marijin vrtec, Ljubljana, predaval g. katehet I. Pintar.
83. 13. II. »Goriška«, Zavod sv. Stanislava, Št. Vid nad Ljubljano.
84. 13. II. »Primorska«, Zavod sv. Stanislava, Št. Vid nad Ljubljano.
85. 13. II. »Moderna Grčija«, Prosvetno društvo, Litija, predaval prof. dr. Savnik.
86. 13. II. »Dr. A. Bon. Jeglič«, Marenberg.
87. 13. II. »A. M. Slomšek«, Marenberg.
88. 13. II. »Pavliha«, Marenberg. Vsa tri predavanja imel g. kaplan Dogša Dušan.
89. 14. II. »Glavna mesta Evrope«, Prosvetno društvo, Podbrezje, predaval g. dr. Tominc Roman.
90. 14. II. »Štajerska«, Prosvetno društvo, Kostanjevica ob Krki.
91. 14. II. »Rusija«, II. drž. realna gimnazija Poljane, predaval g. prof. Čadež Stanislav.
92. 15. II. »Sv. Bernardka«, Prosv. društvo, Rateče-Planica.
93. 15. II. »Lurd«, Prosvetno društvo, Rateče-Planica.
94. 16. II. »Sv. pismo — stari zakon, II. del«, p. Metod Valjavec, Spodnja Šiška.
95. 16. II. »Sedanja vojna v besedi in sliki«, Prosvetno društvo, Gorje pri Bledu, predaval g. ravnatelj Zor.
96. 17. II. »Od Žingarice preko Triglava v Bohinje«, Prosvetno društvo, Trbovlje, predaval g. prof. Mlakar.
97. 17. II. »Finžgar«, Prosvetno društvo, Slovenjgradec, predaval g. dr. Tine Debeljak.
98. 17. II. »Hrabri krojaček«, Marijin vrtec, Sv. Jakob-Ljubljana.
99. 17. II. »Mizica pokrij se«, Marijin vrtec, Sv. Jakob-Ljubljana.
100. 18. II. »Vatikan«, Dij. kongregacija, Bežigrad, g. dr. Fajdiga.
101. 18. II. »Pij XI«, Dij. kongregacija, Bežigrad, g. dr. Fajdiga.
102. 18. II. »Od Žingarice preko Triglava v Bohinje«, Prosvetno društvo, Brežice, predaval g. prof. J. Mlakar.

103. 18. II. »Sv. Evharistija«,
 104. »Sv. maša«,
 105. »Sv. Tarcizij«,
 106. »Sedem sv. zakramentov«. Vsa štiri predavanja so bila v Vavti vasi, predaval g. župnik J. Kres,
 107. 18. II. »Gorske železnice«, Benedik Valentin, kaplan, Loke pri Zagorju,
 108. 18. II. »Martin Krpan«, Benedik Valentin, kaplan, Loke pri Zagorju,
 109. 19. II. »Sedanja vojna v besedi in sliki«, Prosvetno društvo, Laško, predaval g. ravnatelj V. Zor,
 110. 20. II. »Smešni turisti«, Kongregacija Zg. Danica«, predaval profesor Matkovič,
 111. 20. II. »Oče naš«, Kongregacija Zg. Danica, predaval prof. Matkovič,
 112. 20. II. »Romanje v Lurde«, Jenko Janez, kaplan, Žužemberk,
 113. 20. II. »Julijske Alpe«,
 114. 20. II. »Zimske krasote«,
 115. 20. II. »Gorenjska«,
 116. 20. II. »Karavanke«. Vsa štiri predavanja so bila v Dijaški kongregaciji III. reda, Bežigrad, predaval je g. prof. Košir,
 117. 21. II. »Zrakoplovstvo«,
 118. 21. II. »Pepelka«,
 119. 21. II. »Marijin otrok«,
 120. 21. II. »Alce v čudežni deželi«,
 121. 21. II. »Svadba v gozdu«. Vsa predavanja so bila v Toplicah pri Novem mestu, predaval je g. kaplan Jakob Mavec,
 122. 21. II. »Andrejeva ekspedicija«,
 123. 21. II. »Abesinija«. Obe predavanji sta bili v Ribnici, predaval je g. učitelj Andrej Petek,
 124. 22. II. »Mohorjeva družba«, Marijanišče, predaval g. ravn. Poganičnik,
 125. 22. II. »Čuvajmo naše narodno blago«, Šolske sestre v Ljubljani, predaval g. ravnatelj V. Zor,
 126. 22. II. »Moderna Grčija«, Prosvetno društvo, Moste-Ljubljana, predaval g. prof. dr. Savnik,
 127. 22. II. »Slovenska šegavost«, Krščansko žensko društvo Sv. Peter-Ljubljana, predaval g. msgr. Steska,
 128. 22. II. »Pariz«,
 129. 22. II. »Francija«, Obe predavanji pri Prosvetnem društvu Bežigrad, predaval g. prof. Anžič,
 130. 24. II. »A. M. Slomšek«, Prosvetna zveza Maribor,
 131. 24. II. »Slovenci na jugu naše države«, Prosvetno društvo, Sv. Jakob, predaval g. katehet Škrbe,
 132. 24. II. »Snegulčica«, Uršulinska gimnazija, Ljubljana,
 133. 26. II. »Rim«, Deško vzgojevališče, Selo,
 134. 26. II. »Slovenska šegavost«, Slov. dij. kr., gimnazija Kranj,
 135. 27. II. »Don Kichot«,
 136. 27. II. »Mizica pokrij se«, Obe predavanji v Marijinem vrtcu v Podzemlju,
 137. 27. II. »Jugoslovanska tiskarna«, predaval ing. Sodja,
 138. 27. II. »Slaba knjiga«, Predaval ing. Sodja,
 139. 27. II. »Turčija čn njene sosed«, Prosvetno društvo Škofja Loka, predaval ravnatelj Košiček,
 140. 27. II. »Egipt«, Prosvetno društvo, Litija, predaval g. prof. dr. Valter Bohine,
 141. 28. II. »Bosna in Hercegovina«,
 142. 28. II. »Križev pot«, Obe predavanji v Marijinec vrtcu pri sv. Petru-Ljubljana, predaval g. Škrbe,
 143. 28. II. »Evharistični kongres v Ljubljani«,
 144. 28. II. »Kongres Kristusa Kralja v Ljubljani«, Obe predavanji sta bili na Rakovniku, predaval g. Stuhec,

Vsebinska: Krista Hafner: Državlјanska in narodna zavest žene. — Skupno prosvetno delo. — Slovenska straža. — Ljudska prosveta. — Knjižnica. — Društveni obzornik. — Ženskim društvom in odsekom. — Predavanja v januarju in februarju 1941. — Priloga: Prosvetni oder.

PROSVETNI ODER

MAREC

1941

Slovenski pasijoni

Janko Moder

(Nadaljevanje in konec.)

V drugo, bolj realistično, manj simbolno in stilno smer pa vodijo druga slovenska in v slovenščino prevedena besedila o Gospodovem trpljenju. Pri teh so imeli pisatelji pred očmi bolj igro v navadnem pomenu besede in šele potem versko pobožnost, da si vsi zavedali, da je precej tvegano postaviti Kristusovo trpljenje na realistični oder.

Med realističnimi pasijonskimi igrami moramo najprej omeniti Finžgarjev prevod ali priredbo pasijona L. Deutscha pod naslovom **Trpljenje in smrt Jezusa Kristusa**. Priredba ne zahteva prevelikega števila oseb in je zamišljena na odru z realističnim ozadjem, zato ni čudno, če je nekaj časa doživljala vsako leto veliko uprizoritev, seveda zlasti tam, kjer niso zmogli farne prireditve v smislu škofjeloške pasijonske procesije ali kostanjske pasijonske igre, in pa tam, kjer za take verske pobožnosti niso več imeli smisla. Finžgarju moramo biti hvaležni, da nam je nemško besedilo preliel vsaj v lep jezik, da si smo nekako čutili, da mora biti pravi pasijon manj realističen, kot je Deutschev, kjer je prevelik poudarek na trpljenju Gospodovem, ki s svojim naturalizmom izziva gledalčeve solze, ne dá pa tiste duševne ubranosti, ki je lastna pravi pobožnosti.

Tej bistveni pomanjkljivosti Finžgarjeve priredbe sta se hotela izogniti v svojem pasijonu z naslovom **INRI** Edvard Gregorin in p. Tominec. Spominjam se, da je ta pasijon res služil gledalcem v nekakšno versko obnovo, čeprav je bil zamišljen izrazito kot igra in ni računat s sodelovanjem gledalstva. Ker nisem mogel dobiti rokopisa, drugih podatkov o tej pasijonski igri ne vem.

V nakazani smeri se je še naprej trudil in delal Edvard Gregorin, dokler ni dozorel v njem novi pasijon z naslovom **V času obiskanja**. To ni več realistični Deutschev pasijon z izrazitim poudarkom na Kristusovem trpljenju, to je več. Kljub popolnoma realistični igri in prizorišču je v Gregorinovem pasijonu nekaj, kar nas dvigne iz vsakdanjosti in vsakdanjega pojmovanja Gospodovega trpljenja v tisto pravilno miselnost, ki mora biti nasledek vsakega pasijona, kakor pravi ka-

plan Zličar: »Ni nas motila igra — igra in resnica sta se v čudoviti harmoniji prelivali skozi perspektivo src v dušo župnije... Duše so planile v novo življenje, v božje, ne več človeško. Odšli smo drugačni. Igra je dosegla namen. Župnija je doživela misijon. Igra je sejala seme večne resnice v farno dušo.«

Res je Gregorinova pasijonska igra žela že vsepovsod lepe uspehe: na odru in na prostem, na vasi, v trgu in v mestu, žela zlasti tisto notranje poboljšanje človeka, kar mora biti poleg vsega poglobilni namen pasijona. Obenem pa je Gregorinova igra nedvomno naše najboljši in umetniško najbolj dozorelo odsko besedilo o Gospodovem trpljenju.

Za Gregorinovim pasijonom smo dobili še Meškov **Pasijon**, velikonočni misterij v sedmih skrivnostih s tremi predpodbami. V teh predpodbah najdemo razširjeno v glavnem vse tisto, kar je bilo v starih pasijonskih besedilih v uvodu, tako v škofjeloški pasijonski procesiji in v Drabosnjakovem pasijonu, ali pa v sklepni igri, tako v pasijonski igri iz Želzne Kaple. Meško nam je torej hotel dati v umetniško sprejemljivejši in oblikovno zrelejši podobi naš stari ljudski pasijon. Vendar je njegov misterij malo igran. Vzrok za to je zlasti v režijskih zahtevah, ki so v nekaterih prizorih prevelike in jih zmorejo samo največji odri. Meškov pasijon je — kot večidel vse njegove dramske stvari — premalo odsko, preveč navezan na knjižo vendar bi zaradi svoje umetniške dognanosti zaslužil več pozornosti.

Za izrazito realističnim Deutschevim pasijonom smo videli prizadevanje po vrnitvi v preprosto pojmovanje pasijona iz srednjeveških misterijev. To črto je poskušal dati svojemu pasijonu že Gregorin, še bolj pa brez dvoma Meško.

Popolnoma v drugo smer pa je posegla Herwigova **Velikonočna igra**, ki jo je v prevodu Jožeta Vovka izdala Založba ljudskih iger. To ni več pasijon v navadnem dosedanem pomenu besede. To je boj dveh svetov za Kristusa in proti njemu; to ni več spodoba Jeruzalema in tistega časa, saj Kristus na odru sploh

ne nastopi, ampak izrazito nadčasovna in nadkrajevna idejna igra, ki skuša v glavnem s simboliko in alegorijo nakazati večni boj med dobrim in zlim. Igra je prav zaradi svoje odmaknjenosti in mogoče precej trdega prevoda doživela malo pozornosti. Namenjena pa je zlasti sodobnemu razumništvu, preprosti ljudje bi jo težko razumeli.

To so, mislim, vsa slovenska in poslovenjena besedila o Gospodovem trpljenju, ki so doživela knjižno izdajo ali pa le kot rokopis našla pot na naše odre in med naše ljudi. Sledi še nekaj krajših pasijonskih besedil, ki so bila objavljena v Ljudskem odru.

Tako je v četrtem letniku prevedel Franc Smon **Križev pot** Marije Salamon, ki pa je zamišljen samo kot preprosta ilustracija verske pobožnosti in namenjen za prireditve v cerkvi. To je poskus križevega pota, ki ga je v Nemcih uvedla klosternenburška liturgična občina. Je nekakšna verska igra in obenem pobožnost, ki naj poživljuje cerkveno liturgijo. Ne vem pa, kakšen uspeh je dosegla med Slovenci.

V šestem letniku Ljudskega odra je izšel **Križev pot**, ki ga je napisal Davorin Petančič. To naj bi bil nekak liturgičen pasijon po svetem pismu in liturgičnih besedilih. V okviru navadnega križevega pota se vrste realistične podobe štirinajstih postaj. Bojim se, da je preveč teže na Kristusu, ki mora na svojem križevem potu zrecitirati skoraj vse svetopisemsko besedilo, kar se ga nanaša na njegovo trpljenje in vstajenje. Prav tako je problematična množica. Sicer pa se križev pot v neki monotonosti prepočasno razvija, nekako umetno zadržuje in ne pride nikamor naprej. Piscu je šlo očitno zlasti

za celoten izbor svetopisemskega in liturgičnega besedila o Kristusovem trpljenju.

Omenim naj še dve velikonocni igri, ki prav za prav ne spadata več pod ta naslov, a bi mogli mogoče kdaj koga zvesti, da bi že iz samega naslova sklepal na vsebino.

Tako je v sedmem letniku Ljudskega odra prispevala Marija Gašperšičeva igra v šestih slikah za veliko noč in za matereinski dan pod naslovom **Za križem**. Igra je čudna kombinacija realizma, sodobnih socialnih in idejnih vprašanj, simbolike — oslon na Kristusovo trpljenje — in sanjskih prividov, da je ne moremo šteti med pasijone, kar verjetno tudi noče biti, daši je neka zveza s Herwigovo Velikonocno igro. Sicer pa bo ta prigodniška igra težko kdaj doživela uspešno predstavo.

Druge pa je Avgusta Strindberga pasijonska igra v treh dejanjih: z naslovom **Velika noč**. Prevedel jo je Ciril Debevec. Naj nikogar ne zavede podnaslov, kajti Strindbergova igra nima nobene zveze s pasijonskimi igrami, ki smo jih doslej obravnavali. Strindbergu pomeni velika noč le simbol rešitve, ne pa Gospodovega trpljenja in vstajenja v krščanskem duhu.

Poskusil sem naučiti vse slovenske in v slovensčino prevedene pasijone. V koliko se mi je posrečilo izčrpati vso tovrstno literaturo, ne vem. Gotovo je še marsikje kak pasijonski rokopis. Če ima kako vrednost, ga bo čas priskledal na dan, če pa je nima, bo še naprej ostal pozabljen. Obenem z naštevanjem pa sem poskusil nakazati tudi tisto pravilno smer slovenskih pasijonskih iger, ki nočejo biti nikakšna umetniška tvorba, ampak odsev preprostega pojmovanja o Gospodovem trpljenju, ki naj igralcem in gledalcem nadomesti farni misijon.

Naš igrski spored

Zdi se nam potrebno, da natančneje razložimo nekaj načelnih misli glede sestave igrskega sporeda. Marsikdo se je pri našem izboru iger, ki jih svetujemo za uprizoritev, gotovo že vprašal, zakaj neki to in ono igro priporočamo, drugo pa odklanjamo in odsvetujemo.

Prvo, kar moramo še posebej poudariti in poudariti je to, da so naši odri člani Prosvetnih društev, ki imajo svoj natančno določen program in načela, ki so jim svéta. Kakor si težko zamišljamo, da bi kako prosvetno društvo kar na lepem začelo delovati čisto po svoji glavi in čisto po svoji volji izbirati med svetovnimi nazori in kulturnimi pridobitvami to, kar je njegovim odbornikom všeč in prav, tako bi morali soditi tudi o naših prosvetnih odrih. Toda priznajmo si odkrito, da ni res tako. Naše igralske družine — ne vse sicer, gotovo pa precejšnja večina — so neusmiljeni diktatorji svo-

jim prosvetnim društvom. Režiser nekje — kje, to zanj ni važno — iztakne kako igro, ki mu ugaja. Brž presodi, da bi prav to igro v njegovem kraju morali videti in v oporo svojega sklepa si v mislih že razdeli vloge. Javno, saj ta in ta je kot nalašč za igranje tega in tega in tako dalje! Zdaj stopi pred društvenega predsednika — če je to sploh še potrebno — in ga postavi pred dejstvo: To in to homo igrali in pika! Nič drugega. Zdaj naj pa ubogi predsednik počne, kar hoče. Če mu je še tako jasno, da predlagana igra ni čisto v redu in da je kar najmanj v skladu z načeli, ki so njegovemu društvu svéta, kaj mu vse to pomaga! Režiser trdi svojo in kdo se mora končno vdati, kaj mislite? Društveni predsednik, ker ga podpró tehtni razlogi, ki so večidel tele vrednosti: vloge so kot nalašč za naše igralce, igra bo vlekla in polnila blagajno in tako dalje. Kje je

kot predsednik še močni mož, ki bi se vsem tem zapeljivim vabam mogel in znal ustavljati? V večini primerov podleže in njegovo prosvetno društvo s čisto jasnimi in določenimi načeli, s čisto lepo izdelanim idejnim programom čez kak teden uprizori igro, ki je vsem tem idejam nazorom in načelom čisto nasprotna, ki s svojo razdiralno silo že vnaprej onemogoči vsako koristno delovanje prosvetnega društva, ki za dolgo dobo spodkoplje vsak ugled društva na zunaj in na znotraj pri ljudeh, ki so še zdravih misli. Takim primerom se prav za prav niti ne čudimo več, ker smo že čisto otopeli. Odri igrajo, kar jim pač pride pod roke, prosvetna društva se pa sprašujejo, kako neki je to, da ljudje k igri sicer še pridejo, h kaki drugi društveni prireditvi pa jih sploh ni. Iščejo razloge tu in tam, nikoli pa se skesano ne potrkajo na lastne prsi in ne uredijo svojega igranja tako, da bi jih igranje podpiralo v njihovem prizadevanju, ne pa oviralo in jim sproti vse dobro spodkopavalo.

Kako pomoči?

Prvo, kar naj stori vsako društvo, je to, da uvede strogo in popolno cenzuro ter kontrolo nad delovanjem igralskega odseka. Nobene uprizoritve, nobene prireditve ne sme biti brez dovoljenja in odobritve tega cenzurnega odbora, v katerem naj bodo pametni in uvidevni ljudje s primerno izobrazbo, ki bodo znali ločiti kleno zrnje od ljujke in plev. Kjer pa takega odbora ne bi mogli sestaviti, imajo odprto drugo pot, Zveza ljudskih odrov v Ljubljani si je nadela hvalježno in obenem težavno nalogo, da pomaga s svojimi nasveti odrom in društvom glede igranja. V Prosvetnem odru bomo poskusili prinašati kapljo za kapljo zdravih načel v naše igranje, poskusili ga bomo očistiti ljujke in plev. Kdor je torej v zadregi, naj se mirno obrne na naš naslov. Zaradi vas smo tu, prav radi bomo vsakemu postregli.

Cenzurni odbor naj predvsem pazi na troje stvari pri ocenjevanju igre, in te so: нравna čistost, umetniška višina in zdrava tendenčnost. Poglejmo na kratko vsako izmed teh.

Nравna čistost. Popolnoma jasno bi moralo biti vsakemu izmed nas, da na svojih odrih ne bomo uprizarjali stvari, ki žalijo naše verske in нравne resnice, ki zagovarjajo nazore, ki so nasprotni našim. In vendar se dogaja dan za dnem, da odri uprizarjajo prav take igre. Še več! Uprizarjajo celo dela, ki so na cerkvenem indeksu in jih niti posameznik ne sme brez cekvenega dovoljenja brati, naši odri pa jih nudijo svojim župljanom v hrano. Spomnimo se samo Maeterlinckovega Stilmendskega župana, ki je doživel že toliko predstav po naših odrih. Kje ste še slišali, da bi brezbožniki igrali kaj katoliškega? Kje ste še videli, da bi

naši nasprotniki uprizarjali dela, ki so pisana v katoliškem duhu? Mi pa sploh brez vsakega pomisleka blastamo kar od kraja po vsem, kar nam kdo potisne pod roke. Potem se pa sprašujemo, kdo nas je zastrupil.

Umetniška višina. Kljub hudemu preganjanju in kritiziranju se še zdaj vlačijo po naših odrih vse polno skrupul in igrskih mašil, ki nimajo nobene vrednosti. Napisali so jih ljudje, ki jim je bilo vse kaj drugega prej namen kot lepa igra, in napisali so jih brez občutka za lepo, brez okusa za užitno. In ker smo ljudje pač ljudje, se rajši oprimemo slabšega kot boljšega in igramo do onemoglosti vse te otrebke, ki bi spadali samo v smetišče in na ogenj. Kdaj bodo naši odri že nehali našim ljudem vsiljevati pleve namesto klenega zrnja?

Zdrava tendenca. Nesmiselno je govoriti o delu, ki bi ne imelo nikakršne tendence. Še posebej je nesmiselno zahtevati, da mora biti naše igranje brez tendence. Kaj pa smo vendar, da nas je sram priznati, da smo to in to. Počemu neki naj se vlačijo po naših odrih blede igre brez vsakega zdravega navdušenja za to ali ono. Počemu tratiiti čas in denar za igre, od katerih ne bo nihče nič imel? Vsakemu drugemu gibanju bi se to zdelo nesmiselno, le nam katoličanom morda od sile ugaja, ker se kar ne moremo ločiti od nekaterih brezbarvnih iger, ki so nam še posebno drage, češ da z njimi pritegnemo tudi nasprotnika. Pustimo prazne izgovore! S tem še zdaleč nismo pritegnili nasprotnika, če smo ga spravili na našo bledo igro. Le nasprotnik je sprevidel, da gre tako igro brez škode zase gledat. To je bila vsa naša korist. Nudili smo nekaj hrane tudi nasprotniku. Jasno pa je, da mora biti ta tendenca zdrava in ne prevsiljiva. Kar mimogrede in neopaženo se morajo razvijati v njej nazori, ki so nam dragi in ki bi jih radi razširili tudi med naše ljudi. Igre brez tendence pa mirno prepustimo poklicnim gledališčem, naj tam uživajo umetnost zaradi umetnosti.

To so vidiki, pod katerimi naj vsako prosvetno društvo presodi igro, ki jo namerava uprizoriti. Bodimo vendar toliko moški in odločni ter se odpojevimo morebitnim materialnim koristim, ki bi jih imeli od igre, če vidimo, da bomo imeli od nje nepopravljivo moralno škodo. Odločno zavrnimo vsak strup, pa čeprav se nam vsiljuje v še tako lepi posodi! Odklonimo tudi šund, ki je sicer нравno neporečen, a kviri s svojo plehkostjo zdrav okus našim ljudem in jih zavaja v povrhnost in brezbriznost. Tudi pleve morajo z naših odrov!

V svojem dosedanjem ocenjevanju iger, ki jih v Prosvetnem odru priporočamo ali odklanjamo, smo se vselej trdno držali teh treh načel.

Igrali bomo

Theophilus, Misterij v dveh delih. Priredil N. Kuret. Ljudske igre 7.

Odpadli duhovnik Teofil se zapiše satanu. Po sedmih letih ga obide kes; v cerkev pride prosit Marijo, naj ga reši. Marija prosi Sina. Sin odpusti Teofilu greh, samo pismo mora dobiti nazaj. Spet pomaga Marija: zaroti satana, naj vrne pismo. Dasi nerad jo satan uboga in Teofil je rešen. — Prelep srednjeveški misterij o Mariji Pomočnici in Srednici! Globoka vera diha iz zgodbe. Nič ni solzavosti; slog je krepak in jednat. Sveta preprostost — ki ima tudi svoj odrski učinek. Tu je pravo poslanstvo naših odrov. — Vloge: Teofil, sluga (glasnik), Marija, Dete, satan, pridigar, (verniki). Igrski vodja mora predvsem skrbeti, da bo igra zaživela v govorjeni besedi.

Timmermans-Veterman, Župnik iz cvetočega vinograda. Drama v treh dejanjih (10 slikah). Prevedla K. Jelšnikova. Rokopisna zbirka PZ v Ljubljani.

Župnikova nečakinja Leontina, krepkostno in verno dekle, vzljubi brezverca Izidorja. Oče ji brani, stric pa se Leončinini ljubizni ne upira; hoče le da se Izidor spreobrne. Zato povabi Izidorja k sebi. Izidor pokaže dobro voljo, a vsa razmišljanja z župnikom mu ne morejo dati vere. Leontina se junaško odreče ljubezni, a zatreti je ne more. V neprestani zataji hira in zvoli. Zadnje uro pošlje župnik po Izidorja, ki ob Leončinini smrti zadobi vero. — Čeprav je igra močno čustvena, sije iz nje odločna

vera. Dramatski potek je preprost, pa kljub temu močan. Dogajanje raste, nikoli ne obtiči v praznem. V značajih je veliko pristne iskrenosti, v pripovedovanju polno pesniških lepot. Prevod je tekoč. Nežnočutnega gledalca utegne igra zamamiti in ganiti. Komu drugemu bo morda presentimentalna. Igrski vodja naj zato čustvene izbruhe omili. — Pozorišč je precej različnih, a je dovolj, če so nakazana. Vlog je šest moških in tri ženske. Ker je igra snovno precej skopa in zasnovana zlasti na pesniški lepoti, s katero obravnava zapleteno psihološko rast nevernika v vernika, svetujemo igorskemu vodji, naj pred igro po potrebi spregovori nekaj besedi v pojasnilo, da ne bi ljudje po nepotrebnem hlastali samo po zunanjih dogodkih, prezrli pa boj za dušo.

Calderon, Skrivnost svete maše. Rokopisna zbirka Prosvetne zveze v Ljubljani.

Skrivnost svete maše je ena izmed znamenitih verskih iger velikega katoliškega dramatika Pedra Calderona de la Barca. Hoče biti nekakšna nazorna razlaga svete daritve. Gledalce predstavlja Nevednost, ki ji Modrost razkriva skrivnosti svete maše. Na odru se začne opravljati sveta daritev; toda namesto mašnika mašujejo zaporedoma Adam, Mojzes, Janez Krstnik, apostol Pavel, Janez Evangelist in Kristus. — Razen glavnih igralcev je potreben še precejšen zbor, ki govori in poje. Uprizoritev naj bo mogočna in slovesna, dasi naj poudarek ostane na besedilu. Dobro zaigrana bo kristjanom pač v dvojen prid: poleg lepotnega zadovoljstva bodo prejeli še dobršen kos pridige.

Kronika

Igrali smo

Marica in hudič, staroflamski misterij v štirih delih. Kolikor mi je znano, drugod še niso uprizorili te igre, zato bi rad opozoril nanjo. Je namreč vsebinsko in režijsko originalna in hvaležna.

Kaže namreč Marico, mlado dekle, ki jo stric župnik pošlje k teti v Nimwegen, pa jo ta tako surovo sprejme, da se v obupu preda hudiču. Z njim živi v vseh ugodnostih in čudovitostih 15 let. Nekoč pa gleda na trgu postno igro: O Advokatu Hudobi ki se prepira z Bogom glede grešnikov. Igra jo tako prevzame, da se spreobrne. S stricem gre k papežu v Rim, ki jo odveže greha in ji naloži pokoro. Z okovi okoli vratu in na rokah živi v samostanu, dokler je angel ne reši vezi.

Oder smo imeli v zavesah in stebrih. Mesto prospekta smo od zadaj na papir proicirali skioptične slike, ki so spremljale vse dejanje. Spredaj na odru je bralec bral vmesne dogodke. Zaradi skioptičnih slik ni bilo skoraj nič menjavanja odra. Tudi vmesno igro O advokatu Hudobi smo podali s slikami, ki so

jih spremljali glasovi za odrom (Bog, Mati božja, Hudoba).

Igra je lepo uspeła in žela priznanje. Zato jo svetujem odrom, ki imajo zavese in globok oder, da morejo slike proicirati. Brez tega je težko uprizorljiva, a še vedno uprizoritve vredna.

Mislím, da bi ljubljanska Drama storila mnogo kulturnejše delo, če bi uprizorila za post to ali podobno igro, ne pa plehkkih stvari, ki so na programu.

Zaletel Vinko, Tržič.

Opozorilo

V soglasju s Prosvetnima zvezama v Ljubljani in Mariboru naznanjamo vsem društvom in posameznikom, da bo od 9. do 17. avgusta 1941 v Ljubljani **režiserski in maskerski tečaj**. Društva naj že sedaj mislijo na ta tečaj. Posameznike pa opozarjamo na to, da smo se odločili za čas, ko bodo imeli dijaki, akademiki in učitelji še prosto. Podroben razpis tečaja bomo objavili v prihodnji številki, kakor tudi predvidene stroške.